

چگونه معماری اسلامی می تواند الهام بخش معماری معاصر باشد؟

چرا به صورت خاص به «معماری اسلامی» اشاره می‌کنم و چگونه معماری اسلامی می‌تواند الهام بخش معماری معاصر در ابعاد جهانی باشد؟

تمام دغدغه‌ی معماری معاصر جدید بودن است. به همین دلیل به آن معماری «معاصر» می‌گوییم، درست است؟ پس معماری معاصر به دنبال ایجاد شکل‌های جدیدی است که کاری با مفاهیم تاریخی ندارند. در واقع جنبش‌های معماری مدرن و معاصر اغلب سعی می‌کنند که از پیشینه خود عبور کنند. پست‌مدرنیست‌ها سعی کردند چیزهای متفاوتی را امتحان کنند اما به طرح‌های ساختگی منجر شد که هیچ معنای اصیلی ندارند.

اما از طرف دیگر معماری اسلامی یک روش تفکر و بیان کاملاً جدید ارائه می‌دهد. البته سبک آن از آموزه‌های اسلامی نشأت می‌گیرد. اکنون نکته‌ی جالب در مورد اسلام این است که به یک زمان یا مکان خاص محدود نیست. بلکه اسلام راه ابدی زندگی است که می‌تواند نیازهای انسان در هر زمانی را پاسخگو باشد.

ما تو را نفرستادیم (ای محمد!)، جز به‌عنوان رحمتی برای هر دو جهان - قرآن سوره‌ی ۲۱، آیه‌ی ۱۰۷

معماری اسلامی هم با وجود اینکه بر اساس اصول مشترکی است اما بسیار متنوع است. حال بیایید به بعضی از این اصول مشترک نگاهی بیندازیم و ببینیم که امروزه این اصول چه پیشنهادهایی پیش روی ما می‌گذارند.

اصول کلی

۱. سنخیت

سنخیت یکی از اصول است که معماری اسلامی بر مبنای آن ایجاد شده است. هرچند سنخیت مترادف با تازه بودن نیست اما به معنای همراه شدن با سنت‌های بومی بدون تقلید کردن از گذشته است. این کار نیازمند مطالعه‌ی عمیق معماری سنتی است (که امروزه بزرگ‌ترین میراث ما است).

وقتی که اسلام گسترش پیدا کرد، مسلمانان در هر جا که ساکن شدند از روش‌های ساختمانی آن‌ها مواردی را اقتباس و آن‌ها را برای تناسب با هویت اسلامی خود تعدیل کردند. به‌عنوان مثال قبه الصخره از رنگ‌های محلی و ستون‌های رومی قدیمی به سبکی استفاده می‌کند که با روش اسلامی تطابق دارد. این سیاست «اقتباس و تطابق» می‌تواند به معماران معاصر القاء کند که از روش‌های ساختمانی سنتی به سبکی جدید استفاده کنند.

۲. مدرن بودن

قرآن از علم مدرن استقبال می‌کند. قرآن به خوانندگان خود توصیه می‌کند که مطالعه و جستجو کنند. همین‌طور در معماری اسلامی، تکنولوژی‌های ساختمانی جدید بدون اینکه به دنبال مخالفت با روش‌های ساختمانی تاریخی باشند، مورد استقبال قرار می‌گیرد. چنین تعادلی بین مدرنیته و سنت فضایی را برای فرصت‌های طراحی بی‌انتهای در جهان معاصر باز می‌کند. به این روش، معماری نه هویت مکان را از دست خواهد داد و نه ضرورت زمان را.

۳. مصالح، روش‌ها و جغرافیای بومی

بسیاری از ساختمان‌های معاصر، به دلیل تقلید از ایده‌های غربی، در محیط اطراف خود شکل ناخوشایندی دارند. از طرف دیگر معماری اسلامی هماهنگی بین ساختمان، محیط، مردم و خالق آن‌ها را بهبود می‌بخشد؛ مثلاً مسجد اعظم کوردوبا، ادیرنه و شاه جهان از هندسه، مصالح و روش‌های بومی برای بیان نظم و یکپارچگی معماری اسلامی به روش خود استفاده کرده‌اند.

با توسعه‌ی صنعتی، مردم رفته‌رفته از میراث بومی خود فاصله گرفتند؛ اما هنوز هم دیر نشده است.

۴. کاربر محوری

اسلام از نظر لغوی به معنای تسلیم شدن در برابر اراده‌ی خالق است. شخصی که انتخاب می‌کند که تسلیم شود، تمامی کارهای روزانه‌ی خود را هم مطابق با آن انجام می‌دهد؛ بنابراین معماری اسلامی فعالیت‌های کاربران خود را به‌صورت جامع در تمام مراحل طراحی ساختمان تسهیل می‌کند؛ یعنی شما از اولین گام‌های مفهومی تا آخرین رندرها، به نیازهای کاربران فکر می‌کنید.

۵. آسمانی و زمینی

دین اسلام نیازهای فیزیکی و روحی انسان را شناسایی و برطرف می‌کند. در معماری اسلامی هم عوامل آسمانی و زمینی همدیگر را تکمیل می‌کنند. الگوهای پیچیده‌ی بی‌انتهای در سقف‌ها به معماری روح می‌دهد و سادگی آن هم در عمل به آن قدرت می‌دهد.

اسلام دکوراسیون و تزئین را توصیه می‌کند اما از تجمل منع می‌کند. این مفهوم توسط معماران اسلامی و بعضی از مدرنیست‌ها به کار گرفته شده است. با این‌وجود برخلاف معماری مدرن، معماری اسلامی هرگز کاملاً از تزئینات اجتناب نمی‌کند. به جای آن معماری اسلامی همیشه بر مسیر تعادل تأکید می‌کند؛ دستیابی به تعادل همیشه هدف ما است.

معماری خانه

۱. الجیوانی

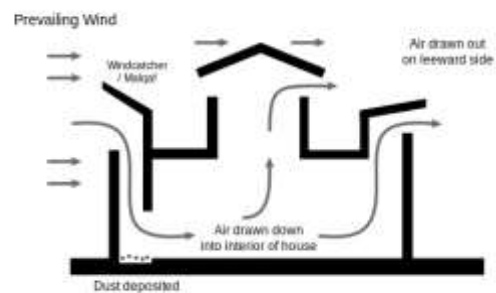
ال‌جیوانی به اصلی در معماری اسلامی اشاره دارد که تمام تسهیلات زندگی در یک خانه را ارائه می‌دهد. از آنجا که اسلام راه کاملی برای زندگی است، معماری آن همه چیز را شامل می‌شود. ساکنان می‌توانند از فضاهای باز، باغچه‌ها، نقش‌ها و تزئینات در خانه‌ی خود لذت ببرند. حیاط که تمام اتاق‌ها را به هم متصل می‌کند، نماهای حیرت‌انگیزی دارد و ساکنان را به آسمان متصل می‌کند.

دیدن چنین خانه‌ی بارزشی در زمان حاضر بسیار جذاب است.

۲. تعادل اقلیمی

بیشتر کشورهای اسلامی در اقلیم‌های گرم قرار گرفته‌اند. ما که در اتاق شیک خود روی مبل نشسته‌ایم نمی‌توانیم تصور کنیم که چگونه در آن آب‌وهوا بدون داشتن تهویه دوام می‌آورند. خوب، آن‌ها دوام نمی‌آورند، بلکه از تهویه‌ی هوای طبیعی استفاده می‌کنند - نه با استفاده از تجهیزات بلکه با استفاده از خود سازه! برای استفاده از مزیت‌های بادی که در بیرون از خانه می‌وزد و ایجاد تهویه‌ی طبیعی داخلی، از بادگیر استفاده می‌شده است.

همچنین خانه‌ها نیاز به عایق‌بندی قوی در برابر ورود گرما، گردوغبار و آلودگی‌ها داشته‌اند. برای مواجهه با این مشکل معماران دیوارهای ضخیمی از رس و چوب ایجاد می‌کردند (که عایق‌کننده‌های طبیعی هستند). طبقات و اتاق‌ها بالاتر از سطح حیاط ساخته می‌شدند و هوای خارجی نمی‌توانست به داخل اتاق‌ها وارد شود. همچنین از آنجا که تمام خروجی‌های پایین‌تر برای ورود هوا مسدود شده بودند، حیاط هوای ملایم و خالص را نگه می‌داشت. به این ترتیب هوا دور حیاط چرخیده و گردوغبار خود را به بیرون می‌برد.

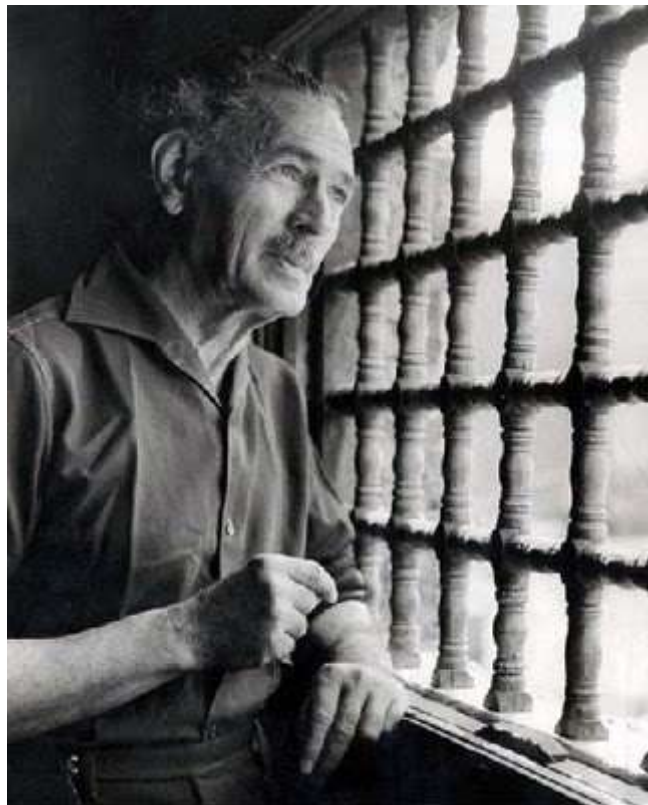

مردم تقریباً با غلبه‌ی پیشرفت‌های تکنولوژی که به پایداری زندگی ما بدون شک کمک کرده است، هیپنوتیزم شده‌اند. با این وجود برای معماری مناسب نیست که کاملاً بر این وسیله‌ها اتکا کرده و وسایل طبیعی که معماری سنتی از آن استفاده می‌کرد را نادیده بگیرد. شاید لازم باشد که معماران معاصر بعضی از این روش‌های سنتی طبیعی را بشناسند تا به پایداری دست پیدا کنیم.

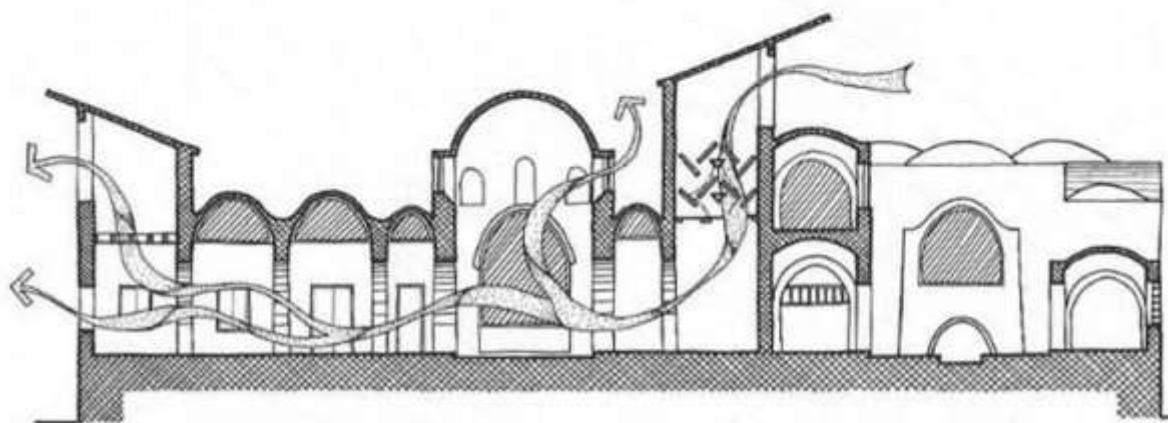
پیشگامانی که از معماری اسلامی الهام گرفته‌اند

۱. حسن فتحی

معمار مدرن مصری، حسن فتحی، از اینکه می‌دید گرایش معماری به سوی کپی‌برداری از استانداردهای غربی است، رنج می‌برد. او در مقابل چنین مدل‌های غریبه‌ای از اصالت روش‌های بومی دفاع می‌کرد. بعدها او پیشگام ترکیب اصالت و مدرنیته، نه در حرف که در عمل، شد.

حسن فتحی سعی کرد خود را به‌جای دهقانان مصری بگذارد که نیازهای اساسی یک خانه را می‌دانستند و آن را با هوشیاری و خلاقیت می‌ساختند. آن‌ها به‌هیچ‌وجه نیاز به پیچیدگی نداشتند - آن‌ها گنبدها، خم‌ها و درگاه‌ها را بدون هیچ وسیله‌ای به‌جز یک ریسمان برای اندازه‌گیری می‌ساختند. فتحی روش‌های آن‌ها در مصر را به بیرون از مصر هم برد. او از رس برای ساختمان استفاده کرد که در همه جای مصر رایگان در دسترس است. رس یک مصالح پایدار و بادوام هم است که زیبایی معماری او را هنوز هم حفظ کرده است.

او خانه‌هایی از رس برای فقیرها و ثروتمندان ساخت و این خانه‌ها را با تزئینات مدرن الهام گرفته شده از محیط معماری سنتی همراه کرد.

۲. گلزار حیدر

معمار مدرن پاکستانی، گلزار حیدر، به دنبال ساخت ساختمان‌های اسلامی در کشورهای مختلف بود. او ساختمان جامعه‌ی اسلامی آمریکای شمالی را طراحی کرد. ساختمان از سازه‌های مکعبی ساخته شده است که از بافت شهر تبعیت می‌کند. ما باید بدانیم که ساخت یک ساختمان اسلامی در یک محیط غریبه کار آسانی نبوده است، اما هرگاه اراده‌ی انجام کاری وجود داشته باشد، راهی برای انجام آن هم پیدا خواهد شد.

معماری اسلامی اصول طراحی زیادی را به ما یاد می‌دهد که می‌تواند راه را به ما نشان بدهد. این اصول می‌تواند موضوع یک رشته‌ی دانشگاهی جذاب باشد که در آن دانشجویان بتوانند تمام احتمالات و عملیات را بررسی کنند.

مترجم: علی اکبر خلیلی

منبع:

<https://www.archyo.com/islamic-architecture-contemporary/>